

С.Ысқақұлы¹, С.У.Такиров²

¹*Гле педагогикалық университеті, Қытай;*

²*Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті
(E-mail: sarzhan68@mail.ru)*

Сюжет және нарратив теориясы

Мақалада әдебиет теориясындағы өзекті мәселелерінің бірі — көркем нарративтің орны қарастырылды. Сонымен қатар авторлар негізгі теориялық түсініктер мен әр түрлі көзқарастардың оқиғаға қатысын сөз ете отырып, көркем мәтін мен нарративтің сюжетті дамытудағы орнын талдап көрсетті.

Кілт сөздер: нарратив, нарратология, проза, сюжет, стиль, фабула.

Қазақ прозасы тереңдеген сайын құнарлана, құнарланған сайын күрделене, күрделенген сайын әлемдік деңгейдегі жаңашылдықтар, жаңа ізденістер бой көтерді. XX ғасырдың соңы мен XXI басында қоғамдық өзгерістерге байланысты әдеби процесте де көптеген өзгерістер пайда болды. Сондықтан да қазіргі қазақ әдебиеттану ғылымыда прозаның күрделі мәселесінің бірі сюжет, нарративке көңіл аударуда.

Нарратология, нарратив теориясы, баяндау теориясы, жалпы алғанда, баяндауды зерттейтін ғылыми пән. Нарратология әр түрлі нарративтің жалпы белгілерінің көрінуін, олардың арасындағы айырмашылықтарды айқындау, нарративтің пайда болуымен дамуы заңдылықтарын бір жүйеге келтіруді мақсат етеді. Сондықтан да нарратология екіге бөлінеді:

1) классикалық (бұл жағдайда нарративтіліктің белгісі ретінде нарратордың қатысуы жатады);

2) құрылымдық (бұл жағдайда нарративтілік баяндалатын мәтінге қарама-қарсы уақыттың дамуы бойынша анықталады).

Сонымен қатар нарратологиядағы әдеби мәтінді екі түрлі жолмен қарастыруға болады:

– баяндалатын оқиға (мазмұн) арқылы;

– хабарлау ретінде (көрініс).

Осы диахрония негізінде нарратологияның басқа да түсініктері пайда болады: фикционалдылығы (жасандылығы, ойдан шығару) және фактуалдылығы (бар болуы, іс жүзіне асыру), нарратор (баяндаушы) типтері, баяндау инстанциясының иерархиясы, сатысы (шынайы және абстрактілі автор, нарратор, идеалды және нақты оқырман, оқырман бейнесі), автор бейнесі (баяндаушыны бөліп ажырату немесе оқырманмен тілдесу және ойнау мақсатында баяндаушы-кейіпкердің жеке мінез-құлқы мен биографиялық белгілерін айшықтау) және т.б.

Көркем мәтіндегі баяндау терминін сөздердің барлық типтерінің (баяндау, бейнелеу, әңгімелеу) жиынтығы ретінде түсіну қажет.

Баяндау — белгілі бір әңгімелеушінің немесе баяндаушының (дыбыс шығаратын) сөйлеу актісі. Оның негізгі белгілері, ерекшеліктері:

а) шығарманың туу деңгейі бойынша: әңгімелеуші көбінесе бір уақытта қаһарман болып туындағы оқиғаларды көзімен көруші және тіпті автордың образы болып көрінеді (қаһарман-әңгімелеуші, автор-әңгімелеуші); жеке хабарлаушы көрсетілмейді; абстрақтылы, оның ішінде хабарлау қызметін атқарады;

ә) жеке көзқарастың болуы немесе болмауы: баяндаушы — жасаушы-автордың (автор-творец) көзқарасына жақын көзқарас, алайда үнемі онымен сәйкес келе бермейді; кейде баяндаушының көзқарасы болмаған жағдайда жасаушы-автордың идеяларымен толықтырылады; әңгімелеуші — шығармада дара, эмоционалды бағалау позициясын иемденеді (обладает), кейіпкерлердің өзіндік көзқарасына жақын, автор-жасаушының позициясынан жеңіл ажыратуға болады;

б) тілдік көркемдеушімен: әңгімелеуші үнемі мен-баяндаушы формасымен көрінеді (мен оған таңертең келдім); бағалау, эмоциялы сөздерді қолданумен, әңгімедегі оқиға барысына көңіл аудару, стильді әңгіме арқылы азайту; баяндаушы бұл жағдайда бейтарап: мен жіктеу есімдігімен көрсетілмеген, сөзді қолданудың оқиғалар мен кейіпкерлерді тура бағалауға әсер етпейтін кейіпкер әлеміне және пәндік әлемге қатысы бар; нысаналы көріністерді, бейнелерді (объектные изображения) есепке алмағанда стильдің төменділігінің жоқтығы; баяндаушының тілі нағыз, шын (реальный) автордың тіліне өте жақындығы;

в) жақындығы немесе нағыз автордан алшақтығы бойынша: әңгімелеуші көбінесе (биографиялық) шын автордан үнемі ерекшеленеді: әлеуметтік деңгейлермен, әңгімелеуші көбінесе (бейресми) маргинальді, өзінің моральды және мәдени бейнесін көрсету мақсатында, сонымен қатар оқырманмен ойын (игры) мақсатында (ирония, өзіндік ирония, юмор, комика) шын автордан демонстративті түрде ерекшеленеді; баяндаушы шын-авторға және шығарушы-авторға (автор-творец), алайда ол да әңгімелеуші сияқты бөгде инстанцияны ұстағандықтан, сәйкес келе бермейді; көбінесе бұл жақындық баяндаушының бейтарап позициясына негізделген;

г) жанға жататындығы бойынша, баяндаудың формаларымен жанрдың әр түрлілігі бойынша: әңгімелеуші баян етудің жеткізу формаларында, әңгімелерде, новеллаларда, повестерде, романдарда, роман-эпопеяларда, эпостық, лирикалық және лироэпостық жанрларда (жанрлы-композициялы форма) көрінеді; баяндаушы баян етудің тек жеткізу формасынан басқа жоғарыда аталған жанрлардың бәрінде көрінеді.

Нарратология автордың проблемасымен және авторлық сәйкестікпен, ұқсастықпен (идентичность) тығыз байланысты, әрине, бұл мәселелер бүгінгі күнге дейін әдебиет теориясы тұрғысынан талқылануда.

Қазіргі кездегі нарратология — кейбір фабулалармен (тарихымен, интригасымен) қатысы бар сюжетті-баяндаушы талқылау (дискурсты) аясында ғылыми ізденістің кеңінен қолданылуы. Бұл орайда көркем мәтін жөнінде ғана сөз боп жатқан жоқ екендігін, тіпті вербальды, мәтіндер жөнінде де сөз қозғалып отырмағандығын айта кеткен жөн. Тарихшы, философ, мәдениет саласының өкілдерінің еңбегі нәтижесінде нарративті категория кеңінен қолданылып, қолданылу аясы толықтырылып, байыды. Қазіргі кездегі нарратология зерттеулер бағытында және көптеген еңбек сіңірген философ Поль Рикерді, тарихшы Хайден Уайтты, әдебиеттанушы Вольф Шмидті атауға болады.

Көбінесе «нарративтілік» категориясын әр түрлі түсіндіруге болады. Тарихтану аясында нарратологиялық экспансияның басында тұрған Артур Данто нарративтілікті өткен шақтың ашық райының «хабарлы сөйлемімен» байланыстырады. Қазіргі кездегі нарратологияның классигі аталған Х.Уайт «нарративті құрылым» түсінігін интригамен байланыстырып, мағынасын анағұрлым аша түсті (оның ішінде — тарихтану дискурстың): «Интриганы құру тарихи мағынасына көңіл аударудан тұрады» оны құрайтын «біртұтас, жалпыны қамтитын немесе архетиптік формадағы» оқиғаларды хабарлап біріктіру жолымен. Нәтижесінде, А.Ж.Греймаспен және Ж.Курте былайша кең ұғымды түсінік ұсынды: «Кез келген дискурсті тек фигуративті ғана емес, сонымен қатар ұйымдастыру принципі» ретінде анықтау.

М.М.Бахтин: «Алдымызда екі оқиға,— деп жазды, — шығармада айтылған, әңгімеленген оқиға (бұл жағдайда өзіміз де тыңдарман-оқырман ретінде қатысамыз); оқиғалар әр түрлі уақытта болып жатыр (әр түрлілігі және ұзақтығы бойынша) және әр түрлі жерлерде, сонымен қатар олар үздіксіз біртұтас боп біріккен, алайда күрделі оқиғаларда оқиғаның толықтығының шығармасы ретінде көрсетуге болады. Біз бұл толық оқиғаны бүтіндігі мен бөлінбейтіндігінен деп қабылдаймыз, бірақ біруақтылы оның сәттерінің әр түрлі екендігін түсінеміз.»

М.М.Бахтиннің келтірген пайымдауы жетпісінші жылдардың бас кезі болатын. Осы кезде Батыс Еуропада қазіргі нарратологияға арналған Л.Долежал, Ж.Женнет, Дж.Принс, В.Шмид сияқты классиктердің еңбектері жарық көре бастады. 1972 ж. Жерар Женнет «Нарративті дискурс» кітабында былай деп жазды: «Баяндау, әңгімелеу дискурстық баяндау болмауының жоқтығынан белгілі бір тарихты әңгімелеу үшін қолданылуы мүмкін. Нарратив ретінде баяндау мазмұнадалатын тарихқа байланысты болады (әңгімеленетін оқиға); дискурс ретінде (әңгімелеу оқиғасы) ол оны туғызатын наррациямен байланысты пайда болады».

Нарратологияның ортаңғы мәселесі, А.С.Дантоның сөзімен, былайша тұжырымдалған: «Кез келген әңгіме — оқиғалардың бір-бірімен байланысты және олардың кейбірінің жеткіліксіз мәнді екендігін көрсететін құрылым».

Кэте Фридемманнан кейін былай деуге болады: нарративтілік түсінігі «гносеологиялық тұжырымдарды қабылдаған Канттық философияға» негізделеді, яғни біз әлемді сол күйінде, бәз қалпында емес, ақыл-ой елегінен өткізу арқылы ғана түсінеміз. Оқиғалар жөнінде толықтай дұрыс білу мүмкін емес. Оқиға мен ақыл-ой арасында мазмұнадаудың коммуникативті ортасын сындыратын, бөлетін вербализацияның коммуникативті актісінің призмасы үнемі болады (тіпті жаңа ғана пайда болған ойдың өзінде де).

Оқиғалардың мәтінтүзушілігінің коммуникативті табиғатын зерттейтін пәннің ғылыми деңгейін нақтылау үшін нарратологиялық поэтикамен және риторикамен байланысын анықтап алу қажет.

Нарратология — баяндау теориясы, әдебиеттанудың бір саласы ретінде немесе мүмкін болатын барлық «нарративтің» жалпы құрылымын ашуға ұмтылатын, яғни кез келген жанрдың және кез келген функционалдылықтың баяндалатын шығармаларды ашуға ұмтылатын ерекше жалпы гуманитарлық пән ретінде қарастырылады (В.Шмид).

Қазіргі кездегі нарратология 1960 жылғы құрылымдаудан (структуризация) туындады, алайда оның негіздері 1920 жж. орыс формалистерінің (В.Шкловский, Б.Томашевский, В.Пропп, Б.Эйхенбаум), сонымен қатар М.Бахтиннің жұмыстарында да көрінді. Нарратологияның ірі өкілдері болып Р.Барт, Л.Долежал, Ж.Женнет, М.Баль, В.Шмид, Дж.Принс, С.Чэтман, Ю.Мюзарра-Шредер, Я.Линтвельт, М.-Л.Райан, кейіннен Р.Барт, Ю.Кристева, М.Л.Пратт, М.Риффатерр, П.Ван ден Хевель, Ж.Курте және тағы басқалар саналады.

Қазіргі кезде нарратологтар өз назарларын мына фактіге аударады: әдеби шығарма сюжетпен шектелмейді. Егер ескі пікірге сүйенетін болсақ, онда орыс формалистерінің анықтауы бойынша, әңгімеде не айтылса, соны фабула дейді. Ал сюжет сол әңгіменің қалай айтылатыны туралы болмақ. Сюжет жайлы осы түсінік ешкімді қанағаттандырмады. Осыдан барып екі аспект белгіленді: біріншіден, әңгімелеудің формалды құрылымы, әңгімеленіп отырған оқиғаларды жеткізу барысы, фактіні мазмұндау, оқиғалардың себебі, байланысы, уақыт, кеңістік, кейіпкерлер. Екіншіден, оқырман мен жазушы арасындағы көзқарас бойынша формалды құрылымды жеткізу әдісі. Бұл бойынша, әдеби шығармаға үңіле отырып, оның ішінен оқырман мен жазушының формальды белгісін іздеу керек [1; 300].

Ал енді нарратологтардың көзқарасы бойынша, «сюжет деген не?», соған тоқталайық. Қазіргі әдебиеттану ғылымында классикалық және құрылымдық талдау әдісінен басқа, сюжетті талдаудың тағы бір әдісі бар. Оны нарратологиялық талдау деп атайды, яғни, баяндау арқылы жүзеге асатын әдіс түрі. Бұл әдістің классикалық және құрылымдық талдау әдістерінен артықшылығы — бұнда мәтін көпдеңгейлі жүйе ретінде қарастырылады.

Әдебиет зерттеушісі Ю.М.Лотман сюжеттің тұжырымдамасын жасады. Ол сюжеттің екі негізгі түрін ажыратып берді: классикалық және мифологиялық. Ю.М.Лотманның шығарманы талдау әдісінде «рамка» (жиек, жол, шекара) деп аталатын негізгі түсінік бар. Міне, осы бойынша, классикалық сюжет біреудің рамканы бұзған сәтінен басталады. Лотманның тілімен айтсақ, мәтіндегі оқиға кейіпкерлердің мағыналық ая шекарасынан асып кетуінен болады.

Лотман сюжетті талдау барысында екі нәрсені дұрыс түсіну керектігін айтады: «Рамка» басында қалай болып еді? Және ол «рамканы» кім бұзды? Рамканың өзі экспозициядан (шығарманың болатын орнынан) басталады. Осыдан соң рамканың бұзылуы оқиғаның басталуына алып келеді.

Ал мифологиялық сюжеттің негізінде рамканың бұзылуы емес, оқиға жатыр. Мифологиялық сюжетте рамканың бұзылуы ешқашан іске аспайды [1; 310].

Сюжет және фабула терминдері нарратив сатыларының құрамына кіреді. Фабула дегеніміз — оқиғалардың реттілігі, оқиғалардың шын мәнінде болғандығы. Сюжет дегеніміз — оқиғалар туралы мәтінде айтылғандардың бәрі, яғни, оқиғаны оқырманның қалай білгендігі. Оқырманның шығармадағы оқиғаларды біле бастауы, фабуладағы реттілікпен сәйкес келмейді.

Қазіргі уақытта сюжет термині туралы көптеген зерттеулер Хейден Уайт пен Поль Рикердің еңбектерінде жан-жақты сарапталған. Сондай-ақ әдебиет зерттеушісі Ю.Лотман сюжет туралы мынадай жақсы пікір айтады: «Мәтінде оқиға болған күннің өзінде, сюжетсіз ол еш нәрсе емес. Мәтіндегі оқиғаларға жан бітіру үшін, міндетті түрде сюжет қажет». Осы айтылған пікірмен келісуге болады деп ойлаймын. Себебі, сюжетсіз оқиға шығарманы толық ашып көрсете алмайды. Сюжетті шығарманың негізі деп қарастырады. Сол себепті көркем шығармада сюжеттің орны бір төбе деп айта аламын. Оған жоғарыда айтқан зерттеушілердің пікірі дәлел бола алады [2].

Зерттеуге алынып отырған мәселеміз сюжетке қатысты болғандықтан, сюжетке берілген анықтамаларға тоқталып өткен жөн. Әдебиет зерттеушісі Зейнолла Қабдоловтың «Сөз өнері» кітабында сюжетке мынадай анықтама берілген: «Сюжет (фр. *sujet* — зат) — көркем шығарманың мазмұнын ашып, мазмұнды пішінге көшірудің негізгі түрі немесе тәсілі». М.Горький болса, «сюжет дегеніміз — адамдардың өзара қарым-қатысы, байланысы, қайшылықтары, жек көру, жақсы көру, әр характердің, типтің өсу, жасалу тарихы», деп біледі [3]. Ал Қазақ әдебиеті энциклопедиялық анықтамалығында Зәки Ахметов сюжетті былай деп таниды: «Сюжет (фр. *sujet* — зат) — өзара жалғасқан оқиғалардың тізбегі, біртұтас желісі» [4]. Сюжет мәселесі нарратологтардың тарапынан қалай зерттелген күннің өзінде, ол өзінің бастапқы ұғымын сақтап қалады деп ойлаймыз.

Әдебиет зерттеушілерінің нарратология туралы жүргізген талдаулары арқылы, әдебиеттану ғылымында нарратологияның алып жатқан аумағы өте кең екенін байқаймыз.

Нарратология аумағының кеңдігін мынамен түсіндіре аламыз: әдебиеттану ғылымында фабула, сюжет, мотив деген түсініктер бар. Нарратологтардың айтуынша, бұл түсініктердің қамтитын аумағы нарратив қамтитын аумақтан асып түсе алмайды. Бұлардың басын біріктіріп, бір жүйеге келтіру үшін оқиға және баяндау түсініктерінің көмегіне жүгіну керек. Яғни фабуланы да, сюжетті де, мотивті де нарратив жүйесіне салып барып қана талдай аламыз.

Нарратив жүйесін зерттейтін ілім — нарратология. Біз қарастырып отырған нарратологияда мынадай категориялар қарастырылады: оқиға, сюжет, фабула, тарих, әңгімелеу сатысы, әңгімелеу түрі, айтушы мен айтылымның арақатынасы, автор мен нарратор (әңгімелеуші), автордың, кейіпкердің, оқырманның көзқарасы, нарративті деңгейлер, әдістер т.б. [5].

Нарратологияның қарастыратын мәселелері қатарына мыналар жатады: әдебиеттің табиғатын коммуникативті түсіну; бір мезгілде бірнеше әңгімелеу деңгейінің болуы; дискурс мәселесіне қызығушылық білдіру; әдеби ақпаратты жазушыдан оқырманға жеткізу. Әдебиеттің коммуникативті табиғаты мыналарды қамтиды: ақпарат жіберуші (әдеби шығарманың авторы), хабарлама, коммуникат (әдеби мәтін), хабарламаны алушы (оқырман), әдеби мәтіннің характері. Әр әдеби шығарманың негізінде оқырман мен жазушы арасында диалогтық қарым-қатынас болады.

Нарратив түсінігін ашу барысында ғалымдар арасында айтылған пікірлер өте көп. Нарратив туралы орыс жазушысы Е.А.Попов мынадай тұжырым жасайды: «Нарратив — бұл адамдар және адамдар арқылы болатын оқиғалар жүйесінде сөйлеуші арқылы құрылған мәтін».

Тағы бір орыс зерттеушісі М.М.Бахтин былай жазады: «Біздің алдымызда екі оқиға бар. Біріншісі, шығармадағы айтылып жатқан оқиғаның өзі, яғни оқырман ретінде шығарманы оқи отырып, бұл оқиғаға біз де қатыса аламыз; екіншісі, оқиғалар әр түрлі уақытта болады, сонымен қоса әр түрлі жерде өтеді және сол уақыттарда олар тұтасымен тығыз байланыста болады [6].

Сонымен, нарратив туралы айтылған пікірлерді жинақтап, мынадай тұжырымға келіп тоқтаймыз: нарратив (лат. *narrare* — әңгімелеу тілі) — әңгіме, оқиғаларды баяндау. Көбінесе, әңгімелеу және сюжет деген сөздердің орнына қолданылады. Әдебиеттануға кіріспеде нарратив термині екі түрлі түсінікте қарастырылады. Біріншісі әңгімелеудің классикалық теориясында пайда болған. Бұл термин неміс теориясында нарратология емес, әңгімелеу теориясы деп аталған. Шығарманы баяндауда мәтінмен тығыз байланысты адам — әңгімелеуші болып саналады. Классикалық теорияда әңгімелеудің негізгі белгісі — автор мен әңгімелеуші арасындағы байланыс. Әңгімелеудің маңызы нарратордың әңгімені дұрыс қабылдап, оны оқырманға жеткізуінде жатыр. Нарратордың қатысуымен әңгімелеудің ерекшелігі анықталады. Нарратив туралы екінші түсінік құрылымдық нарратологияда қалыптасты. Осы тұжырымдама бойынша, әңгімелеуде коммуникацияның құрылымдық белгісі ғана емес, сонымен қатар айтылып жатқан әңгіменің құрылымдық белгісі де шешуші рөл атқарады. Құрылымдық талдау бойынша нарратология аумағына шығарманың барлық түрі кіреді. Яғни, нарратив аумағына роман, повесть, әңгіме ғана емес, сонымен қатар пьеса, балет, мүсін өнері, сурет өнері, кинофильм жатады. Керісінше, нарратив қамтитын аумаққа мыналар кірмейді: әлеуметтік ортаның бейнеленуі, аяқталмаған оқиға, салынып жатқан сурет, өткенді қайталау [7].

Көркем шығарманы баяндауда ең негізгі функцияны атқарушы нарратор болып табылады. Нарратор (ағылш. *narrator*) — әңгімеші, әңгімені баяндаушы. Сонымен қоса нақтылы автор деген мағына береді. Бұл — нарратологияның бір категориясы.

Өз уақытында В.Кайзер нарратор туралы мынадай тұжырымдама жасаған: «Әңгімелеуші — тұтас әдеби шығармаға жататын жасалынған фигура. Әңгімелеу өнерінде нарратор автор бола алмайды». Кейіннен француз әдебиет зерттеушісі Р.Барт мынадай догмаға келді: «Нарратор мен кейіпкерлер — қағаздағы тірі жандар. Әңгіменің авторын әңгімелеушімен шатастырмау керек». Ал С.Чэтман болса, кейінгі кезде «нарратив» терминінің орнына, ноннаратор қызмет атқаратын «ноннарратив» терминін қолдану керек екенін айтты. Француз зерттеушілерінің айтуынша, шығарманы баяндау барысында, міндетті түрде біреу шығарманың баяндаушы ролін атқарады. Осы пікірмен келісе отырып, швейцарлық зерттеуші М.Л.Рьян әңгімені жеткізу қабілеті тек нарраторға ғана тән деп есептеп, әр мәтінде міндетті түрде нарратор болуы керек деп санайды [7; 141].

Қорыта айтқанда, әдебиет зерттеушілерінің жүргізген талдаулары арқылы нарратология саласының күрделі құрылым екенін аңғардық. Сондықтан да қазіргі кезде бұл саланы зерттеу барысында көптеген даулы мәселелер, түрлі пікірлер айтылуда әрі оның шешілу жолдары қарастырылуда. Бұдан шығатын қорытынды: нарратология мәселесі әлі де көп зерттеуді қажет етеді.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Тюпа В.И. Анализ художественного текста. — М.: Академия, 2009. — 332 с.
- 2 Шмид В. Нарратология. — М.: Языки славянской культуры, 2008. — С. 19.
- 3 Қабдолов З. Сөз өнері. — Алматы: Қазақ ун-ті баспасы, 1992. — 170-б.
- 4 Әдебиеттану терминдерінің сөздігі. — Алматы: Ана тілі, 1996. — 311-б.
- 5 Брокмейер Й., Харре Р. Нарратив: проблемы и обещания одной альтернативной парадигмы // Вопросы философии. — 2000. — Вып. 4. — С. 17.
- 6 Рикер П. Время и рассказ. — Т. 1. Интрига и исторический рассказ. — М.; СПб.: Университетская книга, 1998. — С. 84.
- 7 Лебедев С.Ю. Повествование и нарратив: принципиальное различие. — Алматы: Ұлағат; КазНПУ им. Абая, 2012.

С.Искакулы, С.У.Такиров

Теория сюжета и нарратива

В статье рассмотрена проблема центральных понятий теории художественного нарратива. Авторы анализируют различные взгляды на событие, останавливаются на особенностях концептуализации события в художественном тексте и приходят к выводу, что событие представляет собой ключевое звено при анализе художественного нарратива.

S.Iskakuly, S.U.Takirov

Theory of plot and narrative

In this article considered problem of the central concepts in the theory of fictional narrative. The authors studies various views on the event, considers the peculiarities of its conceptualization in the fictional text and comes to the conclusion that the event presents the key element in the analysis of the fictional narrative.

References

- 1 Tyupa V.I. *Analysis of the art text*, Moscow: Akademiya, 2009, p. 332.
- 2 Schmid V. *Narratologiya*, Moscow: Languages of Slavic culture, 2008, p. 19.
- 3 Kabdolov Z. *Art word*, Almaty: Kazakh university publ., 1992, p. 170.
- 4 *Dictionary of terms of literary criticism*, Almaty: Ana tyly, 1996, p. 311.
- 5 Brokmeyer Y., Harre R. *Philosophy Questions*, 2000, 4, p. 17.
- 6 Rikyor P. *Vremya and story*, 1: Intrigue and historical story, Moscow; Saint Petersburg: University book, 1998, p. 84.
- 7 Lebedev, S.Yu. *Narration and narrative: basic distinction*, Almaty: Ulagat; KazNPU of Abay, 2012.